

Undervisningsvejledning

Profetkort

Sidsel Leth Svensson

EVA
Det Gamle Testamente

Bibelscore: 5
Alder: 929
Berømmelse: 97
Tro: 70

Eva var den første kvinde, som Gud skabte. Eva og hendes mand Adam spiste af Paradisets træ. Derfor blev de smidt ud af Paradisets have. Eva blev mor til Kain og Abel.

JESUS
Det Nye Testamente

Berømmelse: 100
Evg: 969
Tro: 100

... søn og den vigtigste person i kristendommen. Han blev født i Betlehem og døde på et kors. Men han genopstod og blev kaldt Jesus Kristus. Jesus kaldes også for Guds søn.

JEREMIAS
Det Gamle Testamente

Berømmelse: 8
Tro: 69
124 Evg

... var profet og talte på Guds vegne. Han blev fanget af babylonere og bragt til Babel, men han blev fri igen. Han var en af de store profeter.

JOKER

... en dag ville slutte en ny pagt med Israel.

PROFET

Bibelselskabets Forlag

Indholdsfortegnelse

Indledning	3
Valget af bibelske personer	4
Hvor står det i Bibelen?	6
Den bibelske treklang	8
Om Profetkort	9
Forslag til undervisningsopgaver	11
1. Bibelkronologi – Det Gamle Testamente	11
2. Bibelkronologi – Det Nye Testamente	11
3. Hvad handler Bibelen om?	11
4. Profeten Esajas	11
5. Hvordan kan man kende de bibelske personer?	12
6. Mindre projektarbejde	12
7. Det Gamle eller Det Nye Testamente?	12
8. Hvem er hvem?	13
9. Skab flere profetkort	13
10. Den bibelske treklang	14
Kopiark	15
Lærerark	30
Litteraturforslag og kolofon	33

Indledning

Det skal være sjovt at gå i skole! Sjovt og lærerigt! Det er filosofien bag Profetkort. Spillet er udviklet til folkeskolens mellemtrin og tænkt som et supplement til klassens øvrige undervisning i kristendomskundskab. Profetkort er også et utraditionelt pift til undervisningen. Eleverne skal både spille et sjovt kortspil, som de bliver klogere af, og på forskellig vis arbejde videre med de spilfigurer – bibelske personer – som de møder i spillet.

Målet med Profetkort er at øge elevernes interesse og nysgerrighed i forhold til de bibelske fortællinger, så de får lyst til at gå yderligere i dybden med historierne. Undervisningsvejledningens formål er at give læreren inspiration og konkrete ideer til, hvordan spillet kan benyttes i undervisningen, så eleverne kan trænge dybere ned i de bibelske fortællinger.

Profetkort er en opdateret version af det læringsspil, som Folkekirkens Skoletjeneste i Faxe, Stevns og Køge har udbudt med stor succes i forbindelse med projektforløbet *Bibelens personer* til 4.-6. klasse. Op mod 100 klasser i bl.a. Faxe, Stevns, Køge og Hillerød kommuner har arbejdet med bibelske fortællinger med udgangspunkt i Profetkort.

Profetkort ligner andre kortspil, hvor to til fire spillere dyster mod hinanden på kort, kategorier og hukommelse. De gamle bilkort er nok det mest kendte eksempel på spiltypen, der er udviklet i utallige varianter. Det er spil, som er lette at lære, og hvis koncept de fleste elever kender i forvejen. Derfor bliver de meget hurtigt fortrolige med

Profetkorts basale koncept og regler og kan gå et trin videre. I Profetkort er det nemlig de elever, som læser hele kortets tekst, og på den måde bliver fortrolige med de bibelske personer, der vinder de fleste runder.

Samtidig skal Profetkort vække elevernes nysgerrighed i forhold til de enkelte personer. Hvorfor har Judas så lidt i tro? Hvorfor er Kong Herodes et

skodkort? Og kan det virkelig passe, at Eva kun bliver nævnt fem gange i hele Bibelen? Osv.

Ideen med Profetkort er at bruge Bibelens personer som en knagerække i forhold til de bibelske fortællinger og den samlede bibelske fortælling. De fleste af Bibelens fortællinger er nemlig knyttet til en række personer. Kender eleverne disse og deres indbyrdes forhold, får de samtidig et godt overblik over de bibelske fortællinger og deres indbyrdes forhold.

Undervisningsvejledningen rummer ti forslag til opgaver eller aktiviteter, som hver kan afvikles i én lektion. Man behøver ikke at begynde med opgave et og slutte med opgave ti, for vejledningen består af en række undervisningsforslag, som man kan plukke i, hoppe rundt i og sætte sammen på forskellig vis alt efter klassens niveau og behov.

Det er desuden oplagt at bruge Profetkort som en rød tråd gennem hele mellemtrinnet undervisning i de bibelske fortællinger. Det kan gøres ved at bruge spillet som en generel introduktion til de bibelske fortællinger og efterfølgende at tage profetkortene frem, hver gang man arbejder med en bibelsk fortælling. Kobler I fortællingerne til profetkortene, som eleverne kender, har de straks en ramme til den fortælling, I arbejder med.

Valget af bibelske personer

Valget af de bibelske personer på kortene er ikke tilfældigt. I udvælgelsen er der skelet til, hvilke fortællinger og bibelske skikkelser Fælles Mål 2009 lægger op til, at eleverne skal arbejde med. Men det har også været vigtigt at komme omkring en bred vifte af fortællinger, skabe sammenhæng mellem dem og sikre spillet sin spilværdi.

Da Kain er med, er Abel for eksempel droppet, eftersom Kain-kortet fortæller begge brødres historie, og fordi der ikke findes en selvstændig Abel-historie blandt Bibelens fortællinger. Tilsvarende er Jakob med, mens hans bror Esau er fravalgt og så videre.

Når både Adam og Eva er med, fortæller deres kort til gengæld hver sin historie. Tilsvarende med David og Batseba osv. Af og til refereres der frem og tilbage mellem kortene for at understrege de indbyrdes relationer. De 20 personer fra Det Gamle Testamente er valgt, så de vigtigste grundfortællinger i Det Gamle Testamente er med og på en måde, hvor eleverne kan skabe sig et bibelkronologisk overblik over hele Det Gamle Testamente.

De 20 personer fra Det Nye Testamente er valgt således, at evangelisterne, de vigtigste disciple og de vigtigste personer fra jule- og påskefortællingerne er med. Dertil tre lignelser samt Paulus og Stefanus fra Apostlenes Gerninger.

Profeter er vigtige skikkelser i Det Gamle Testamente. Faktisk vrirler det med dem, og de spiller selvsagt også en væsentlig rolle i Profetkort. 'Profet' betyder egentlig 'at sige frem' og kommer fra det græske ord 'profemi'. En populær opfattelse er lidt misvisende, nemlig at profeter kan se ind i fremtiden.

I en bibelsk sammenhæng er en profet derimod et menneske, der taler på Guds vegne. I Profetkort er det på profeternes kort understreget, at en profet taler på Guds vegne. Det, at profeten

Profetkort

Profetkort består af spillekort med 40 bibelske personer. 20 fra Det Gamle og 20 fra Det Nye Testamente.

Det er:

Adam, Eva, Kain, Noa, Abraham, Isak, Jakob, Josef, Moses, Farao, Samson, David, Goliat, Batseba, Job, Elias, Esajas, Jeremias og Daniel

og

Jomfru Maria, Jesus, De vise mænd, Kong Herodes, Johannes Døber, Peter, Andreas, Thomas, Judas, Johannes, Markus, Matthæus, Lukas, Maria Magdalene, Pontius Pilatus, Den barmhjertige samaritaner, Den gældbundne tjener, Den fortabte søn, Stefanus og Paulus.

Fælles Mål

Fælles Mål 2009 lægger op til, at eleverne særligt arbejder med disse fortællinger og personer:

Fortællinger til belysning af hovedspørgsmålene:

DET GAMLE TESTAMENTE

- *Urhistorien (Skabelsen, Adam og Eva, Noas Ark, Babelsmyten)*
- *Patriarkfortællingerne (Abraham, Isak, Jakob og Josef)*
- *Moses*
- *Kongetiden (Saul, David og Salomo)*
- *Job*
- *Profeterne (Elias, Esajas, Jeremias og Daniel).*

DET NYE TESTAMENTE

- *Jesus' liv (fødsel, fristelse, forkyndelse, lidelse, død og opstandelse)*
- *Lignelser*
- *Underberetninger*
- *Apostlenes Gerninger (pinsen, kirkens 'fødselsdag', Paulus' omvendelse, breve, mission, forfølgelse og død)*
- *Åbenbaringen*

ser lidt mere end andre mennesker, er baggrunden for profeternes særlige rolle i profetkort.

Vi har valgt fire af de mest kendte profeter fra

Det Gamle Testamente: Esajas, Jeremias og Daniel, fordi de er såkaldt 'store' profeter, samt Elias, fordi han også er en af de profeter, der oftest bliver henvist til i Det Nye Testamente. Dernæst har vi medtaget Johannes Døber som profet, fordi han beretter om Jesus' komme i Det Nye Testamente.

Det forudsættes, at læreren i øvrigt har arbejdet med bibelsyn og bibelske genrer med eleverne.

Profetkortene træder som andre bibelske genfortællinger ind i historierne og bevæger sig således inden for Bibelens historie og logik.

Bibelske fortællinger i Fælles mål 2009

Hovedsigtet med dette kundskabsområde er, at eleverne får en forståelse af den kristne grundfortælling i et evangelisk-luthersk perspektiv som et forløb bygget op over en treklang af liv (skabelse), død (undergang/synd) og ny begyndelse (håb/tilgivelse) – herunder forholdet mellem bibelkronologi og historisk kronologi samt bibelsyn og bibelske genrer.

Hovedspørgsmålene inden for dette kundskabsområde er:

- Hvilke almenmenneskelige tilværelsesspørgsmål handler fortællingerne om?
- På hvilken måde illustrerer de bibelske fortællinger den kristne grundfortællings treklang?

Jf. trinmålene for kristendomskundskab efter 6. klassetrin skal undervisningen lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at:

- gengive sammenhænge og modsætninger mellem Det Gamle og Nye Testamente og forholde sig til centrale fortællinger i et historisk perspektiv.
- formulere udvalgte bibelske fortællingers pointer.
- genkende eksempler på nutidige udtryk for bibelske fortællinger.

Hvor står det i Bibelen?

Bibelen består af en mængde små bøger eller skrifter. Der er 39 i Det Gamle Testamente og 27 i Det Nye Testamente. Når man henviser til en fortælling i Bibelen, nævner man den bog og det kapitel fortællingen står i. Skal det være rigtig fint, vil man også fortælle, hvilke vers i kapitlet der er tale om.

Herunder kan du se, hvor du eller eleverne kan finde de historier og informationer, der knytter sig til Profetkorts 40 bibelske personer.

Det Gamle Testamente

- **Adam:** Første Mosebog kapitel 1-5
- **Eva:** Første Mosebog kapitel 1-5
- **Kain:** Første Mosebog kapitel 4
- **Noa:** Første Mosebog kapitel 6-9
- **Abraham:** Første Mosebog kapitel 12-25
- **Isak:** Første Mosebog kapitel 17; 21-22; 24-28
- **Jakob:** Første Mosebog kapitel 25; 27-37; 42; 45-49
- **Josef:** Første Mosebog kapitel 30; 33; 35; 37; 39-50
- **Moses:** Anden-Femte Mosebog
- **Faraos:** Anden Mosebog kapitel 5-14
- **Samson:** Dommerbogen kapitel 13-16
- **David:** Første Samuelsbog kapitel 16-30, Anden Samuelsbog, Første Kongebog kapitel 1-2, Første Krønikebog kapitel 10-29
- **Goliat:** Første Samuelsbog kapitel 17
- **Batseba:** Anden Samuelsbog kapitel 11-12, Første Kongebog kapitel 1-2
- **Salomon:** Anden Samuelsbog kapitel 5; 12, Første Kongebog kapitel 1-11, Anden Krønikebog kapitel 1-10
- **Job:** Jobs bog
- **Elías:** Første Kongebog kapitel 17-19; 21, Anden Kongebog kapitel 1-2, Matthæus-, Markus-, Lukas- og Johannesevangeliet, Romerbrevet og Jakobs Brev
- **Esajas:** Anden Kongebog kapitel 19-20, Esajas' Bog, Matthæus-, Markus- og Johannesevangeliet, Apostlenes Gerninger og Romerbrevet.
- **Jeremias:** Anden Krønikebog kapitel 35-36, Ezras Bog kapitel 1, Jeremias' Bog
- **Daniel:** Daniels bog

Det Nye Testamente

- **Jomfru Maria:** Matthæusevangeliet kapitel 1-2, Lukasevangeliet kapitel 1-2, Johannesevangeliet kapitel 19, Apostlenes Gerninger kapitel 1
- **Jesus:** Det Nye Testamente
- **De vise mænd:** Matthæusevangeliet kapitel 2
- **Kong Herodes:** Matthæusevangeliet kapitel 2, Lukasevangeliet kapitel 1
- **Johannes Døber:** Matthæusevangeliet kapitel 3-4; 11; 14, Markusevangeliet kapitel 1; 6, Lukasevangeliet kapitel 1; 3; 7, Johannesevangeliet kapitel 1; 3
- **Pontius Pilatus:** Matthæusevangeliet kapitel 27, Markusevangeliet kapitel 15, Lukasevangeliet kapitel 3; 23, Johannesevangeliet kapitel 18-19
- **Peter:** De fire evangelier (særligt: Matthæusevangeliet kapitel 16; 18; 26, Markusevangeliet kapitel 14, Lukasevangeliet kapitel 22, Johannesevangeliet kapitel 18; 20)
- **Andreas:** De fire Evangelier, Apostlenes Gerninger kapitel 1
- **Thomas:** De fire Evangelier (særligt: Johannesevangeliet kapitel 20)
- **Judas:** Matthæusevangeliet kapitel 26-27, Markusevangeliet kapitel 14, Lukasevangeliet kapitel 22, Johannesevangeliet kapitel 12-13; 18
- **Johannes:** De fire evangelier og Apostlenes Gerninger (særligt: Markusevangeliet kapitel 10)
- **Markus:** Apostlenes Gerninger kapitel 12; 15, Paulus' Brev til Kolossenserne, Paulus' Andet Brev til Timotheus og Paulus' Brev til Filemon og Peters Første Brev
- **Matthæus:** De fire evangelier (særligt Matthæusevangeliet kapitel 9) kaldes også Levi
- **Lukas:** Paulus' Brev til Kolossenserne, Paulus' Andet Brev til Thessalonikerne og Paulus' Brev til Filemon
- **Maria Magdalene:** Matthæusevangeliet kapitel 27-28, Markusevangeliet kapitel 15-16, Lukasevangeliet kapitel 8; 24, Johannesevangeliet kapitel 19-20
- **Den barmhjertige samaritaner:** Lukasevangeliet kapitel 10
- **Den gældbundne tjener:** Matthæusevangeliet kapitel 18
- **Den fortabte søn:** Lukasevangeliet kapitel 15
- **Stefanus:** Apostlenes Gerninger kapitel 6-8
- **Paulus:** Apostlenes Gerninger

Den bibelske treklang

Når vi arbejder med de bibelske fortællinger i kristendomskundskab, er et af målene, at eleverne skal lære, at den kristne grundfortælling kan fortolkes i forhold til treklangen af liv (skabelse), død (undergang/synd) og ny begyndelse (håb/tilgivelse). Det gælder de bibelske fortællinger hver for sig og den samlede bibelske fortælling.

Treklangen skal opfattes så rummeligt, at liv også kan forbindes med andre nærliggende begreber som begyndelse, skabelse, det gode, glæde, Gud og lys mv. Samtidig skal død forbindes med lignende begreber som undergang, ødelæggelse, mørke, smerte, sorg og Satan mv. Mens den nye begyndelse også forbindes med genoprettelse, orden mv. I det følgende er treklangen kort beskrevet i forhold til en række bibelske fortællinger.

Eksempel på treklangen i forhold til hele Bibelen:

Gud skaber verden og livet i Bibelens skabelsesberetninger (begrebet liv). Alt er godt, men menneskene er ulydige mod Gud. De spiser af kundskabens træ og sendes ud af paradiset have til hårdt slid og en død, der nu venter alle mennesker (begrebet død). Og den nye begyndelse kommer med det ny Jerusalem i Johannes Åbenbaring (begrebet ny begyndelse).

Eksempel på treklangen i forhold til Det Nye Testaments fortælling:

Jesus fødes (liv). Jesus korsfæstes og dør (død). Jesus genopstår fra de døde (ny begyndelse).

Eksempler på treklangen i en række bibelske fortællinger:

Abraham og Isak:

Den barnløse Abraham får endelig og i en høj alder en søn med Sarah (liv). Gud beder i en drøm Abraham om at dræbe sin søn (død). En engel forhindrer i sidste øjeblik Abraham i at dræbe Isak (ny begyndelse), der skal videreføre Abrahams slægt.

Den barmhjertige samaritaner:

Den rejsende drager frejdigt rundt (liv). Han overfalder af røvere og efterlades, og hverken præsten eller tempeltjeneren vil hjælpe (død). Samaritaneren tager sig af ham og sørger for, at han bliver rask (ny begyndelse).

Den fortabte søn:

Der er harmoni i familien (liv), indtil den yngste søn vælger at få sin arv udbetalt, drager bort og går i hundene (død). Sønnen vender forarmet tilbage og bliver tilgivet (ny begyndelse).

Om Profetkort

Reglerne til Profetkort står beskrevet på to kort i selve spillet. I dette afsnit vil spillets regler og de forskellige korts betydning blive uddybet nærmere.

Profetkort består af 40 kort og kan spilles af to til fire personer. To og fire går op i 40, så når to eller fire elever spiller sammen, er det nemt at dele kortene ligeligt. Spiller tre elever sammen, trækkes der først et tilfældigt kort, som lægges til side. Det kan nemlig være vigtigt for eleverne, at de alle får lige mange kort.

Kortene blandes nu og fordeles ligeligt mellem eleverne. Hver spiller kigger sine kort igennem. Den elev som har kortet med Jesus, lægger det til side og får udspillet. Udspillet betyder, at eleven får lov til at vælge, hvilken kategori de alle skal bruge – altså hvilken kategori de dyster i.

Spillerne blander nu deres kort og lægger dem i en bunke med bagsiden opad, hvorefter alle trækker deres øverste kort. Spilleren med udspillet vælger en kategori: Tro, bibelscore, alder eller berømmelse, og siger den højt. I alle kategorier er det højeste tal bedst. Alle spillere viser nu deres kort. Spilleren med det højeste tal i den valgte kategori vinder de trukne kort, placerer dem nederst i sin bunke og har udspillet i næste omgang.

Står to spillere lige i en kategori, slår Det Nye Testamente altid Det Gamle Testamente. Hvis eleverne spørger hvorfor, så er det, fordi kristne mener, at Det Nye Testamente er den vigtigste del af Bibelen, fordi det er her, Jesus optræder.

Står to spillere lige i en kategori fra samme Testamente, trækker alle nye kort og dyster igen i samme kategori. Vinderen erobrer både kortene fra denne og fra den uafgjorte omgang.

Vinderen af hele spillet er den spiller, som først erobrer alle kort.

Profeter

Når en spiller har udspillet og samtidig trækker en profet fra sin bunke, siger han højt: Profeti! De øvrige spillere skal nu fortælle, hvilken bibelsk person de sidder med. Det giver eleven med udspillet en stor fordel, hvis han vel at mærke kan huske de bibelske fortællinger, og hvilke bibelske personer der er gode i hvad.

I Bibelen er profeter mennesker, der taler på vegne af Gud. De har fået en særlig viden eller et budskab fra Gud, som de skal bringe videre til andre mennesker. I profetkort får eleverne også

en særlig viden, når de skal vælge kategori med en profet.

Jesus

Jesus slår alle andre kort. Kortet fungerer som joker og kan spilles når som helst, men kun én gang i løbet af spillet. Kortet kan spilles normalt i begyndelsen af en omgang, hvorefter det lægges til side. Kortet kan også udskifte et kort midt i en omgang eller lægges, når runden egentlig er slut, og på den måde fungere som en overraskende bordrydder.

Pointen med Jesus-kortet er at understrege, at Jesus er noget helt særligt for kristne, men for at sikre spillets spilværdi kan det kun benyttes én gang.

Hvem er hvem?

I øverste venstre hjørne på kortene står der, om personen stammer fra Det Nye eller Det Gamle Testamente. Profeter er markeret med grøn og

Det Nye Testamente
STEFANUS

Bibelscore:	9	Berømmelse:	5
Alder:	24	Tro:	83

Stefanus blev den første kristne martyr – altså den første kristne, der døde for sin tro. Han blev stenet, men lige før sin død bad han Gud om at tilgive bødlerne.

ordet 'profet' nederst til højre, mens Jesus-kortet er gyldent og markeret med 'joker'.

Kortvartigt spil

Hvis I ikke har så lang tid, eller hvis læreren gerne vil have styr på, hvor længe eleverne spiller, kan der spilles i et på forhånd aftalt tidsrum. Læreren kan eventuelt sætte et stopur. Spilleren med flest kort, når tiden udløber, har vundet.

Kategorier

Der dystes i kategorierne:

- Tro
- Bibelscore
- Alder
- Berømmelse

Bibelscore står for, hvor mange gange personen er nævnt i Bibelen. Med alder menes, hvor gamle de bibelske personer blev – med udgangspunkt i de bibelske fortællinger.

Det Nye Testamente **MARIA MAGDALENE**

Bibelscore:	13	Berømmelse:	48
Alder:	78	Tro:	92

Maria Magdalene var en af Jesus' tro ledsagere. Hun var den første, der mødte Jesus, efter han var stået op af graven. Hun fortalte det videre til disciplene.

Berømmelse betyder, hvor berømt eller hvor kendt den pågældende vurderes at være blandt elever på mellemtrinnet. Tro er et spørgsmål om, hvor gudsfrygtig og hvor stærk den pågældendes tro var – med udgangspunkt i de bibelske fortællinger.

Der er vigtigt at understrege, at der naturligvis har været tale om et vist humoristisk skøn, da kategorierne blev pointsat. Forfatterne har overvejet hver enkelt kategori grundigt, men de kan selvfølgelig diskuteres.

I det omfang, hvor det har været muligt, er det Bibelens fortællinger, der er brugt som kilde til kategoriernes point. Der står eksempelvis i Bibelen, at Adam blev 930 år, men ikke hvor gammel Eva blev. Adam er derfor pointsat i 'alder' til 930, mens Eva er pointsat et år yngre end Adam. Judas er pointsat til 35, da Bibelen fortæller, at han begik selvmord kort efter sit forræderi. Han er altså ikke blevet en gammel mand, og forfatterne har skønnet hans alder til 35 år. Og så videre.

'Bibelscore' er meget let at pointsætte for nogle af de bibelske personer. Eva nævnes således kun fem gange i hele Bibelen, og Bibelen taler kun om én Eva. Men til gengæld nævner Bibelen flere med navnene Josef og Jakob, og i de tilfælde har forfatterne enten talt eller skønnet, hvor mange gange navnet optræder i den rigtige kontekst.

Den fortabte søn, den barmhjertige samaritaner og den gældbundne tjener var svære at pointsætte, da de primært optræder ved ord som han, tjeneren mv. De tre lignelser nævnes kun én gang i Bibelen hver, og derfor har de fået meget lave værdier for bibelscore.

I forhold til kategorien 'tro' har forfatterne skønnet med udgangspunkt i de bibelske fortællinger.

Kategorien 'berømmelse' er pointsat efter en undersøgelse blandt ca. 100 børn og 25 voksne.

Tekst og billeder

På hvert kort er der en tegning og en lille tekst. Teksten fortæller meget enkelt, hvad det er for en bibelsk person, der er nævnt på kortet, og knytter vedkommende til den eller de vigtigste bibelske fortællinger, hvor personen optræder. Det er de bibelske fortællinger, der er brugt som kilde til kortene samt kunstens symboler.

Hvert kort er illustreret, så tekst og tegning hænger sammen. De fire evangelister samt Paulus, Peter, Andreas og Thomas er desuden illustreret med den eller de attributter (symboler), som den vesteuropæiske billedkunst har knyttet til dem.

Forslag til undervisningsopgaver

Der følger nu forslag til en række helt konkrete lektioner, hvor I ud fra profetkortene kan gå i dybden med de bibelske fortællinger. Det er ikke en traditionel undervisningsvejledning, hvor I begynder med opgave 1 og slutter med opgave 10, men en række undervisningsforslag, som I kan plukke i og sætte sammen på forskellig vis.

I de tilfælde, hvor eleverne har brug for at finde mere information om en given bibelsk person, kan de oplagt læse videre i en børnebibel. Det er også nemt at søge på Bibelen Online: www.bibelselskabet.dk/BrugBibelen/BibelenOnline

Søgefunktionen ligger til venstre og hedder: Søg i Bibelen.

1. Bibelkronologi – Det Gamle Testamente

Del eleverne i grupper på tre til fire elever. Bed dem om at finde de 20 personer fra Det Gamle Testamente i profetkortene. Herefter skal de ved hjælp af teksten på kortene og kopiark A forsøge at placere de bibelske personer bibelkronologisk, altså i den rækkefølge som de optræder i Det Gamle Testamente.

Benyt kopiark A. Se lærerark A for den rigtige løsning.

Eleverne kan eventuelt hente yderligere hjælp ved at kigge i indholdsfortegnelsen i en børnebibel eller ved at søge efter de enkelte personer på internettet.

Målet med lektionen er at give eleverne en forståelse af Det Gamle Testaments bibelkronologi og kendskab til de mest centrale personer og bibelske fortællinger fra Det Gamle Testamente.

2. Bibelkronologi – Det Nye Testamente

Del eleverne i grupper på tre til fire elever. Bed dem om at finde de 20 personer fra Det Nye Testamente i profetkortene. Herefter skal de ved hjælp af teksten på kortene og kopiark B forsøge at placere de bibelske personer i de rigtige kasser – ud fra deres rolle i Det Nye Testamente.

Se løsningen på lærerark B.

Eleverne kan eventuelt hente yderligere hjælp ved at kigge i indholdsfortegnelsen i en børnebibel eller ved at søge efter de enkelte personer på internettet.

Målet med lektionen er at give eleverne kendskab til de mest centrale personer og bibelske fortællinger i Det Nye Testamente.

3. Hvad handler Bibelen om?

Del eleverne i grupper på tre til fire elever. Lad hver gruppe dele et sæt profetkort i personer fra Det Nye og fra Det Gamle testamente.

Bed herefter eleverne om at læse teksten på profetkortene i bibelkronologisk rækkefølge (rækkefølgen står på kopiarket) – først fra Det Gamle Testamente og herefter fra Det Nye Testamente.

Lad nu eleverne arbejde med kopiark C, hvor de kort skal gengive, hvad henholdsvis Det Gamle og Det Nye Testamente handler om og derefter finde tre forskelle og tre ligheder mellem de to testamenter.

Målet med lektionen er at give eleverne en begyndende forståelse af ligheder og forskelle mellem Det Nye og Det Gamle Testamente.

4. Profeten Esajas

Der er en bog i Det Gamle Testamente, der hedder Esajas' bog. Her møder vi profeten Esajas. Esajas taler om en frelser, der skal redde Israel. Kristne læser det Esajas siger, som forudsigelser om Jesus. På den måde binder kristne Det Gamle og Det Nye Testamente sammen, og derfor bliver der til en gudstjeneste i folkekirken læst tekster fra Esajas' bog.

Brug evt. kopiark D som udgangspunkt for klassediskussion.

Diskuter i klassen:

- Hvad er en profet?
- Hvordan læser kristne Esajas?
- Hvad betyder Esajas' stub?
- Hvordan kan Jesus være i familie med David, hvis Josef ikke er hans far?

Målet er at give eleverne en begyndende forståelse af, hvordan kristne læser Det Nye og Det Gamle Testamente i forhold til hinanden.

5. Hvordan kan man kende de bibelske personer?

Lad eleverne arbejde med de symboler (attributter), der knytter sig til mange af Bibelens personer, og som er gengivet på profetkortene. Indled eventuelt timen med at fortælle eleverne, at en attribut er et symbol, der knytter sig til en person i kunsten. Når personen vises med sin attribut, kan tilskueren til kunstværket let genkende den pågældende.

Attributterne til de bibelske personer har af og til slet ikke noget at gøre med de bibelske fortællinger, men henter inspiration fra legender, der er knyttet til den bibelske person. Flere af attributterne er dog hentet fra fortællinger i Bibelen.

Brug eventuelt evangelisten Lukas som eksempel. Hans attribut er en okse. Find på google-billedsøgning to billeder af Lukas (søg eventuelt på "evangelisten Lukas"), hvor det er tydeligt at se oksen. Vis eleverne billederne på smartboard, overhead eller uddelt som kopi. Fortæl, at det på grund af oksen er muligt at genkende Lukas.

Når oksen er Lukas' symbol, skyldes det, at Lukasevangeliet begynder med en fortælling, hvor Johannes Døbers far Zakarias ofrer i det jødiske tempel, og oksen var et almindeligt offerdyr omkring år 0.

Læs eventuelt indledningen af Lukasevangeliet højt. (Lukasevangeliet kapitel 1). Vers 1-5 er en indledning fra forfatteren.

Lad herefter eleverne arbejde med kopiark E. Lad afslutningsvis eleverne se hinandens tegninger og ud fra attributterne regne ud, hvem de hver især har tegnet. Se løsningen på lærerark 3.

Målet med lektionen er at give eleverne en forståelse af, hvordan attributter er blevet og bliver brugt i kunsten i tilknytning til bibelske personer.

6. Mindre projektarbejde

Del eleverne i grupper af tre til fire. Lad eleverne vælge (eller trække) en eller flere bibelske personer, som de gerne vil arbejde videre med. Giv dem det/de profetkort, der passer til deres person/er.

Det er vigtigt, at kortene fordeles, så eleverne samlet kommer igennem hele den bibelske fortælling, men fordelingen vil tage udgangspunkt i klassens størrelse. Kombiner eksempelvis kortene i grupper, hvor historierne

passer sammen: Adam og Eva eller både Adam, Eva og Kain etc.

Lad eleverne finde deres bibelske person i en børnebibel og læse den/de historier, der knytter sig hertil. Læreren kan hjælpe eleverne med, hvor i børnebibelen deres fortælling begynder og slutter.

Bemærk, at det kan være lettest at arbejde med personer fra Det Gamle Testamente. Flere af personerne fra Det Nye Testamente er lidt sværere at koble til en fortælling. Det gælder særlig evangelisterne (Lukas, Markus, Matthæus og Johannes). Lad de elever, der trækker eller vælger en af de fire evangelister, finde deres information på internettet eller i et leksikon.

Lad herefter eleverne arbejde med kopiark F. De skal fremlægge i plenum, så fortællingerne i videst muligt omfang kommer i den rækkefølge, som de optræder i Bibelen.

Altså:

Adam, Eva, Kain, Noa, Abraham, Isak, Jakob, Josef, Moses, Farao, Samson, David, Goliath, Batseba, Job, Elias, Esajas, Jeremias og Daniel.

Jomfru Maria, Jesus, De vise mænd, Kong Herodes, Johannes Døber, Peter, Andreas, Thomas, Judas, Johannes, Markus, Matthæus, Lukas, Maria Magdalene, Pontius Pilatus, Den barmhjertige samaritaner, Den gældbundne tjener, Den fortabte søn, Stefanus og Paulus.

Målet med lektionerne er gennem bibelske personer at give eleverne et dybere indblik i én bibelsk fortælling og gennem deres kammeraters fremlæggelser at få et overblik over den samlede bibelske fortælling.

7. Det Gamle eller Det Nye Testamente?

Brug profetkortene til en leg, hvor eleverne skal holde rede på, om den bibelske person er fra Det Nye Testamente eller Det Gamle Testamente. Eleverne får samtidig repeteret den lille tekst fra profetkortene.

Målet med lektionen er at træne eleverne i, om de bibelske personer og de historier, der knytter sig til dem, hører hjemme i Det Nye eller Det Gamle Testamente.

1. Inddel klassen i to hold, og vælg en game-master blandt eleverne.
2. Gamemasteren sætter sig centralt i klassen, tager profetkortene, blander dem og lægger dem i en bunke med bunden i vejret.
3. Gamemasteren trækker et kort og siger navnet højt.
4. Eleverne skal nu huske, om det er en person fra Det Nye eller Det Gamle Testamente. Når en elev ved det, klapper han/ hun én gang i hænderne.
5. Den elev, der klapper først, må svare. Svarer eleven rigtigt, får holdet et point. Svarer eleven forkert, får det andet hold et point. I begge tilfælde læser gamemasteren teksten på kortet højt, hvorefter kortet lægges væk.
6. I tvivlstilfælde er det læreren, der afgør, hvilken elev der klappede først.
7. Læreren holder pointregnskab.
8. Hvis en anden end den, der klapper først, svarer, mister dennes hold et point.
9. Vinderholdet er det hold, der har flest point, når alle kort er brugt.

Konceptet kan gøres mere udfordrende (alt efter elevernes faglige niveau) ved at gøre det spørgsmål, eleverne skal svare på, sværere. Kan eleverne fortælle, hvem den bibelske person er?

Kan de genfortælle den primære fortælling, der knytter sig til vedkommende? Og kan de forklare, hvordan fortællingen udtrykker den bibelske treklang liv, død og ny begyndelse?

8. Hvem er hvem?

Denne lektion er oplagt efter et projektarbejde med Bibelens personer i klassen som foreslået under punkt 4, eller hvis I på anden vis har arbejdet med alle de bibelske personer.

Eleverne inddelles i fem grupper, der får et kopiark hver, henholdsvis kopiark G, H, I, J eller K. Til hvert billede skriver de, hvilken person der er tale om, om personen er fra Det Gamle eller Det Nye Testamente og en kort tekst om den bibelske person.

Målet med lektionen er at evaluere elevernes kendskab til en række bibelske fortællinger og deres evne til at placere de bibelske personer i den rigtige kontekst.

9. Skab flere profetkort

Der er 40 spillekort i profetkort. Hvis eleverne i

forvejen har et overblik over den samlede bibelske fortælling (eksempelvis fra bogen Den røde tråd i Bibelen), er det helt oplagt at lade eleverne udvide profetkortene med deres egne kort.

Eleverne skal både tegne personen, point-sætte kategorierne og skrive en lille tekst om den pågældende. Benyt eventuelt kopiark L og M.

Det er vigtigt, at eleverne først læser lidt om den person, de vil tilføje spillet. Det er nødvendigt for at lave kortbeskrivelsen, og gør det lettere at søge information til kategorierne.

Vedrørende bibelscore: På Bibelen online: www.bibelselskabet.dk/BrugBibelen/BibelenOnline kan eleverne søge efter den bibelske person, de vælger. Husk dem på, at de skal være opmærksomme på, om det er den samme person i alle fremkomsterne.

Vedrørende berømmelse: Eleverne kan oplagt lave en lille undersøgelse på skolen – eventuelt blandt skolens 3. klasser og pointsætte berømmelsen

Det Nye Testamente

DE VISE MÆND

Bibelscore:	4	Berømmelse:	95
Alder:	112	Tro:	80

De vise mænd fra Østerland kom til Israel for at tilbede det nyfødte barn, Jesus, i stalden i Betlehem. De havde nemlig set en særlig stjerne, som betød, at der var født en stor konge.

herefter. 3. klasserne kan eventuelt give personerne point på en skala fra 0-100, alt efter hvor godt de kender den pågældende bibelske person, og eleverne kan pointsætte i forhold til gennemsnittet.

Vedrørende alder: Nævnes det i den bibelske fortælling, kan eleverne bruge dette tal, ellers må de skønne.

Vedrørende tro: Her er eleverne nødt til at skønne. Er personen god eller ond? Gør han eller hun det, Gud beder om eller ej. Eleverne skal vælge en eller flere bibelske personer at udvide deres eget spil med. Benyt kopiark J.

Målet med lektionen er at lade eleverne øve sig i at finde de vigtigste pointer i en bibelsk fortælling samt at gengive fortællingen.

10. Den bibelske treklang

Profetkortene kan bruges som udgangspunkt for at træne eleverne i forståelsen af den bibelske treklang, som de bibelske fortællinger kan forstås igennem. Har I endnu ikke arbejdet med den bibelske treklang i klassen, så spring denne opgave over, indtil I (eventuelt gennem arbejdet med Den

røde tråd i Bibelen) har arbejdet med den bibelske treklang.

Hvis eleverne har brug for det, kan de opfriske de valgte personer ved at læse deres historier i en børnebibel eller lignende. Sig til eleverne, at de IKKE skal vælge en af evangelisterne, der kan være lidt svære at placere i en egentlig fortælling. Personer

som Farao, Judas, Herodes og Goliat har ikke selv en 'ny begyndelse, men de optræder i fortællinger, der kan placeres i den bibelske treklang.

Eksempel: Israelitterne bor i Egypten og har det godt (liv). En ond Farao gør israelitterne til slaver og dræber de nyfødte drengebørn (død). Moses fører israelitterne ud af Egypten,

og de drager mod det forjættede land (ny begyndelse).

Opgave:

Del eleverne i grupper på tre til fire. Giv dem et sæt profetkort, og bed dem finde tre bibelske personer, som har en historie, der kan tolkes ud fra den bibelske treklang. På kopiark N skal eleverne genudfylde de tre personers profetkort, således at de beskriver den bibelske treklang.

Målet med lektionen er at træne eleverne i forståelsen af den bibelske treklang.

Kopiark

Modsat Det Gamle Testamente, så er Det Nye Testamente ikke én lang fortælling. Det Nye Testamente er nærmere den samme fortælling, der bliver fortalt på forskellige måder.

Personerne i Det Nye Testamente kan inddeles i små grupper. NB: Johannes kan puttes i to grupper.

OPGAVE: Find de 20 personer fra Det Nye Testamente i profetkortene. Skriv dem i de rigtige kasser.

EVANGELISTER
der skrev de fire evangelier

.....
.....
.....
.....

JUL
Personer fra julefortællingen

.....
.....
.....
.....

JESUS' DISCIPLE
Hans elever

.....
.....
.....
.....
.....

TIDLIGE KRISTNE
Kristne som ikke havde mødt
Jesus, mens han levede

.....
.....

JESUS' ANDRE VENNER
Venner der ikke var disciple

.....
.....

ROMERE

.....

LIGNELSER
De optræder i Jesus' lignelser

1. Del et sæt Profetkort i personer fra Det Gamle og Det Nye Testamente. Læs teksterne i denne rækkefølge:

(Adam, Eva, Kain, Noa, Abraham, Isak, Jakob, Josef, Moses, Farao, Samson, David, Goliat, Batseba, Job, Elias, Esajas, Jeremias, Daniel, Jomfru Maria, Jesus, De vise mænd, Kong Herodes, Johannes Døber, Peter, Andreas, Thomas, Judas, Johannes, Markus, Matthæus, Lukas, Maria Magdalene, Pontius Pilatus, Den barmhjertige samaritaner, Den gældbundne tjener, Den fortabte søn, Stefanus og Paulus.)

2. Skriv: Hvad handler Det Gamle Testamente om?

3. Skriv: Hvad handler Det Nye Testamente om?

4. Skriv: Forskelle mellem Det Gamle og Det Nye Testamente

5. Skriv: Ligheder mellem Det Gamle og Det Nye Testamente

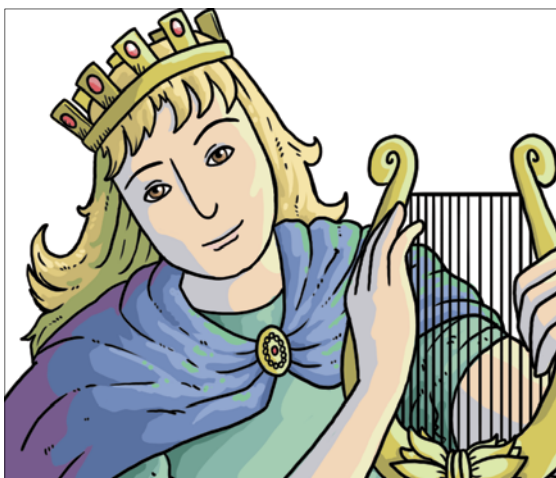
Diskuter i klassen:

- Hvad er en profet?
- Hvordan læser kristne Esajas?
- Hvad betyder Isajs stub?
- Hvordan kan Jesus være i familie med David, hvis Josef ikke er hans far?

“Men der skyder en kvist fra Isajs stub,
et skud gror frem fra hans rod.”
(Esajas’ Bog kapitel 11)

“Men han blev gennemboret for vore overtrædelser
og knust for vore synder.
Han blev straffet, for at vi kunne få fred,
ved hans sår blev vi helbredt.”
(Esajas’ Bog kapitel 53)

Kong Davids far hed Isaj.

Bibelen fortæller historien om hyrdedrengen David,
der ender som konge af Israel. David gør Israel rigt
og besejrer landets fjender. Derfor bliver han set
som en supergod konge.

Evangelisten Lukas gør meget ud af at koble Jesus til
David. Derfor understreger han, at Josef er i familie
med David. Citatet her er fra fortællingen om Jesus’
fødsel:

“Også Josef drog op fra byen Nazaret i Galilæa til
Judæa, til Davids by, som hedder Betlehem, fordi han
var af Davids hus og slægt.”
(Lukasevangeliet kapitel 2)

SYMBOLER

Nogle personer fra Bibelen har et symbol, som de næsten altid vises sammen med på billeder.

OPGAVE: Skriv, hvilke symboler der knytter sig til personerne. I kan læse svaret på profetkortene.

Vælg bagefter én af personerne. Tegn ham som en menneske fra 2012, men med sit symbol.

Andreas' symbol er et...

Thomas' symbol er en...

Markus' symbol er en...

Matthæus' symbol er et...

Lukas' symbol er en...

Johannes' symbol er en...

Peters symbol er en...
(gæt)

Paulus' symbol er en... og et ...
(gæt)

Din tegning

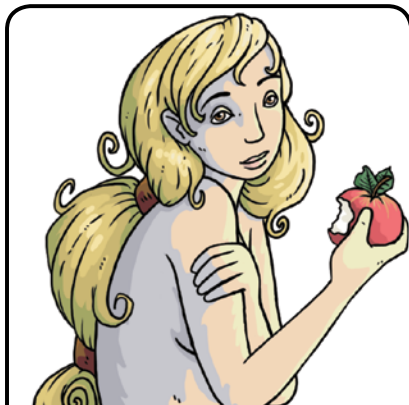
OPGAVE:

1. Læs beskrivelsen af jeres bibelske person/personer på profetkortet, og find deres fortælling i en børnebibel.
2. Giv en kort beskrivelse af den/de bibelske personer, og fortæl om den fortælling, de optræder i.
3. Find to billeder på internettet af jeres bibelske person/personer. Vær opmærksom på, at de billeder, I finder, faktisk viser de rigtige personer. Læs evt. teksten på siden for at finde ud af det.
4. Fremstil en planche, hvorpå I klistrer:
 - Billeder fra internettet af jeres bibelske person/personer
 - En fotokopi af profetkortet/kortene
 - Jeres korte beskrivelse af den/de bibelske personer
5. Fremlæg på højst 5 minutter jeres bibelske person/personer og deres historie for resten af klassen.

HVEM ER HVEM?

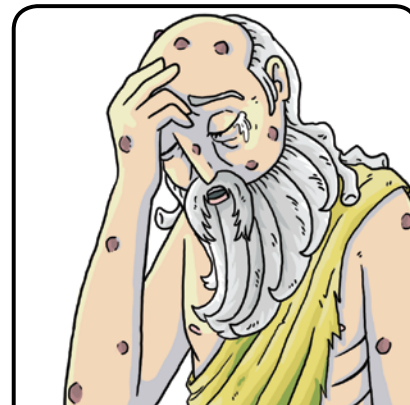
Skriv kort om de bibelske personer.

Eva

Abraham

Job

Elias

Maria

Johannes Døber

Markus

Den gældbundne tjener

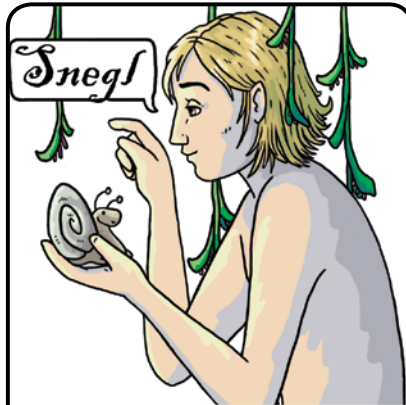
HVEM ER HVEM?

Skriv kort om de bibelske personer.

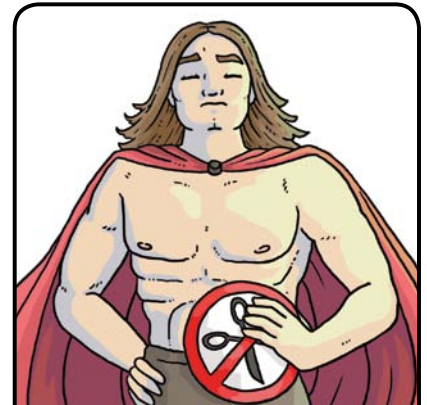
Kopiark H

Farao

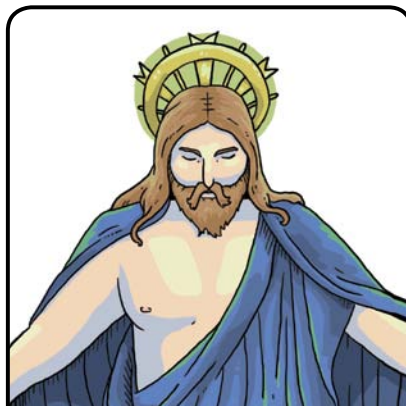
Adam

Samson

Jeremias

Jesus

Pontius Pilatus

Paulus

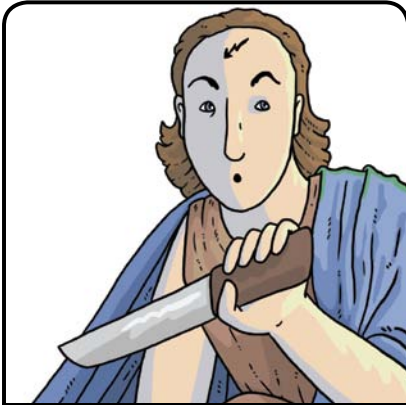

Samaritaner

HVEM ER HVEM?

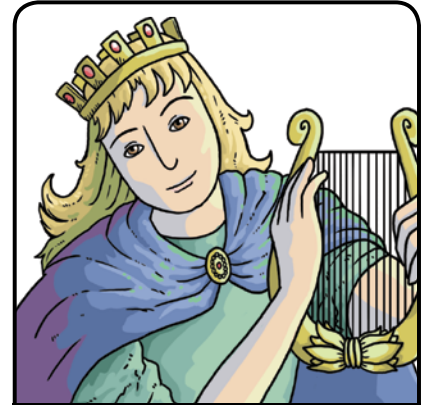
Skriv kort om de bibelske personer.

Kain

Isak

David

Esajas

De vise mænd

Judas

Lukas

Den fortabte søn

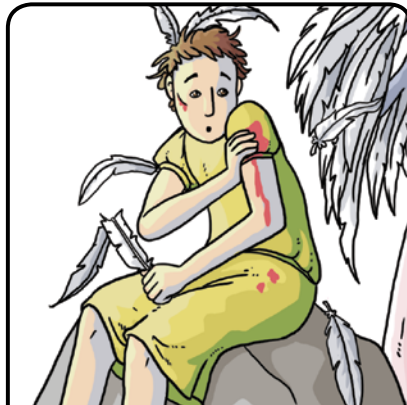

HVEM ER HVEM?

Skriv kort om de bibelske personer.

Noa

Jakob

Goliat

Salomon

Kong Herodes

Maria Magdalene

Matthæus

Andreas

HVEM ER HVEM?

Skriv kort om de bibelske personer.

Moses

Josef

Batseba

Daniel

Stefanus

Peter

Johannes

Thomas

SKAB FLERE KORT

OPGAVE: Skab flere profetkort, tegn og skriv selv.

Kopiark L

Det	Navn
Testamente	
Bibelscore:	Berømmelse:
Alder:	Tro:

Det	Navn
Testamente	
Bibelscore:	Berømmelse:
Alder:	Tro:

Det	Navn
Testamente	
Bibelscore:	Berømmelse:
Alder:	Tro:

Det	Navn
Testamente	
Bibelscore:	Berømmelse:
Alder:	Tro:

DEN BIBELSKE TREKLING

Kopiark N

OPGAVE: Kig profetkortene igennem. Find selv tre personer, som har en historie, der beskriver den bibelske treklang. Udfyld de tomme kort med en tekst, der beskriver personen og den bibelske treklang i hans eller hendes historie.

Adam boede i paradiset have med sin kone Eva. Alt var godt og dejligt (liv). Så spiste de af kundskabens træ, og Gud smed dem ud af haven. Det var frygteligt. Nu kunne de dø (død). Adam og Eva begyndte et nyt liv på jorden (ny begyndelse).

Blank space for writing a text describing a person and the biblical trebling.

Blank space for writing a text describing a person and the biblical trebling.

Blank space for writing a text describing a person and the biblical trebling.

LÆRERARK

SÆT DET GAMLE TESTAMENTE RIGTIGT SAMMEN

Det Gamle Testamente er stort set én lang fortælling. Kan du sætte fortællingen sammen ved hjælp af profetkort?

OPGAVE: Find i profetkortene de 20 personer fra Det Gamle Testamente. Skriv dem det rigtige sted på tidslinjen herunder. (Job er lidt svær at placere. Derfor er han allerede sat ind på tidslinjen under kongetiden).

URHISTORIEN – begyndelsen
og de første mennesker bor på jorden
Gud skaber verden
Gud indgår en pagt – en aftale – med
israellitterne og lover dem et særligt land

PATRIARKERNE – israellitternes stamfædre
israellitterne og lover dem et særligt land

UD AF EGYPTEN
israellitterne reddes fra slaveri i Egypten

DOMMERTIDEN
israellitterne bor i Israel, men landet
er endnu ikke samlet af en konge.
De er tit i krig med filistrene

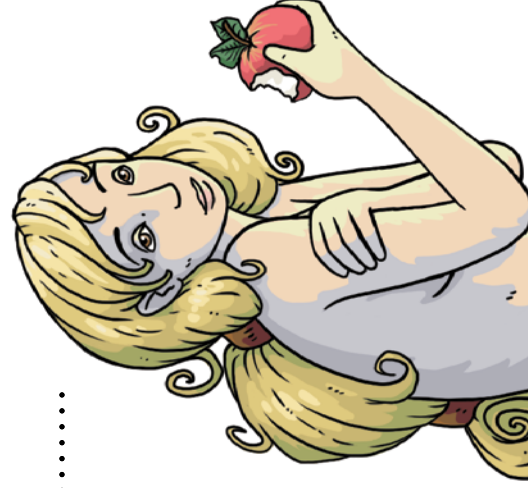
KONGETIDEN
Israel ledes af gode og onde konger

PROFETERNE
Hellige mænd giver budskaber
videre fra Gud

Det Gamle Testamente starter

Det Gamle Testamente slutter

Adam	Abraham	Moses	Samson	David	Elias
.....
Eva	Isak	Farao	Goliat	Jeremias
.....
Kain	Jakob	Batseba	Esajas
.....
Noa	Josef	Salomon	Daniel
.....
.....	Job

Modsat Det Gamle Testamente, så er Det Nye Testamente ikke én lang fortælling. Det Nye Testamente er nærmere den samme fortælling, der bliver fortalt på forskellige måder.

Personerne i Det Nye Testamente kan inddeles i små grupper. NB: Johannes kan puttes i to grupper.

OPGAVE: Find de 20 personer fra Det Nye Testamente i profetkortene. Skriv dem i de rigtige kasser.

EVANGELISTER

der skrev de fire evangelier

Lukas

Matthæus

Johannes

Markus

JUL

Personer fra julefortællingen

Herodes

Maria

Jesus

De vise mænd

JESUS' DISCIPLE

Hans elever

Peter

Andreas

Thomas

Judas

Johannes

TIDLIGE KRISTNE

Kristne som ikke havde mødt Jesus, mens han levede

Paulus

Stefanus

JESUS' ANDRE VENNER

Venner der ikke var disciple

Maria Magdalene

Johannes Døber

ROMERE

Pontius Pilatus

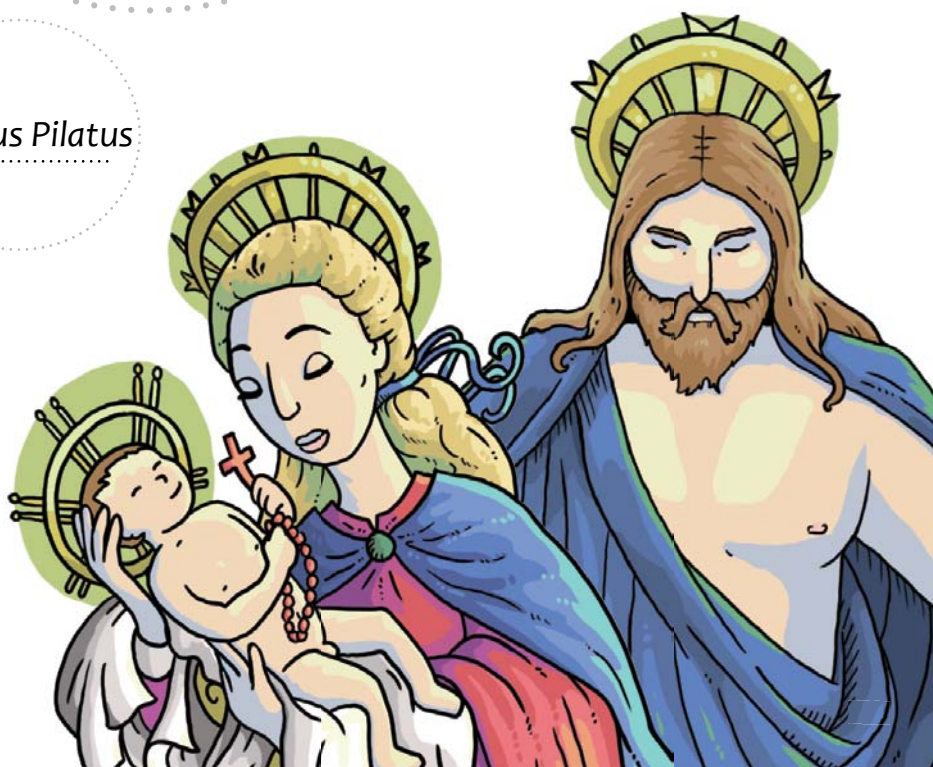
Den fortabte søn

Den gældbundne tjener

Samaritaneren

LIGNELSER

De optræder i Jesus' lignelser

Litteraturforslag

Johannes Møllehave: *Børnebibelen*, 1996, Bibelselskabets Forlag.

Synne Garff: *De Mindstes Bibel*, 2007, Bibelselskabets Forlag.

John Rydahl og Helle Krogh Madsen: *Den røde tråd i Bibelen*, 2010, Bibelselskabets Forlag.

John Rydahl og Helle Krogh Madsen: *Undervisningsvejledning til Den røde tråd i Bibelen*, 2010, Bibelselskabets Forlag.

Inger Røgild: *Skolebibelen*, 2011, Bibelselskabets Forlag.

John Rydahl: *Læse Let*, 2004-08, Bibelselskabets forlag.

Adam og Eva

Noas ark

Da Abraham skulle ofre sin søn

Jakob slås med Gud

Davis slås med kæmpen Goliat

Daniel, ildovnen og løvegrotten

Jesus kommer til verden

Den fortabte søn

Manden der reddede en andens liv

Jesus på korset

<http://www.bibelselskabet.dk/BrugBibelen/BibelenOnline>

www.bibelselskabet.dk

www.religion.dk

www.kristendom.dk

Profetkort – Undervisningsvejledning

Af Sidsel Leth Svensson

© 2011 Bibelselskabets Forlag, forfatter og illustratør

Redaktion: Lisbeth Elkjær Øland og Anne Frovin

Illustrationer: Marie Dyekjær Eriksen

Grafisk tilrettelæggelse: Marie Dyekjær Eriksen

1. udgave

Vejledningen kan downloades gratis fra www.bibelselskabet.dk/undervisning

Undervisningsvejledningen knytter sig til kortspillet Profetkort ISBN 978-87-7523-679-4 af Sidsel Leth Svensson og Birgitte Krogh, udgivet på Bibelselskabets Forlag, 2011. Vejledningen er inspireret af projektløbet *Bibelens personer* fra Folkekirkens Skoletjeneste i Faxe, Stevns og Køge, 2010.

Bibelselskabets Forlag

Frederiksborggade 50

1360 København K

www.bibelselskabet.dk/undervisning

Om forfatteren

Sidsel Leth Svensson (f. 1976) er uddannet folkeskolelærer og har suppleret sin læreruddannelse med studier i børnelitteratur på RUC. Fra seminariet har hun dansk, historie, billedkunst og religion som linjefag. Sidsel har solid undervisningserfaring i kristendomskundskab gennem flere år som lærer på Alkestrupskolen i Køge. I dag er Sidsel Leth Svensson religionspædagogisk konsulent ved Folkekirkens Skoletjeneste i Køge og undervisningskonsulent på Bibelselskabets Forlag.

